

Вінницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського

факультет іноземних мов

кафедра германської і слов'янської філології
та зарубіжної літератури

ДИПЛОМНА РОБОТА

на тему: **Сучасний жіночий політичний дискурс (на прикладі
мовленнєвого портрету Ангели Меркель)**

здобувача ступеня вищої освіти магістра
галузі знань 0203 Гуманітарні науки
спеціальності 8.02030302 Мова та література (німецька)*
Пасічник Світлани Іллівни

Науковий керівник:

Вишивана Наталія Володимирівна
кандидат філологічних наук, доцент

Вінниця – 2016

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПОЛІТИЧНОГО ДИСКУРСУ.....	7
1.1. Поняття дискурсу в лінгвістиці.....	7
1.2. Основні характеристики та структура дискурсу.....	11
1.3. Типологія дискурсу.....	16
1.4. Основні характеристики політичного дискурсу.....	22
1.4.1. Ефективність політичного дискурсу.....	30
1.4.2. Жіночий політичний дискурс.....	33
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 1.....	37
РОЗДІЛ 2. ЛІНГВОСТИЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПОЛІТИЧНОГО ДИСКУРСУ АНГЕЛИ МЕРКЕЛЬ.....	39
2.1. Політичний портрет Ангели Меркель.....	39
2.2. Дискурсивні стратегії політичних промов Ангели Меркель.....	44
2.2.1. Загальні вербальні засоби апелятивності у промовах Ангели Меркель.....	46
2.2.2. Реалізація харизматичних вербальних засобів апелятивності у політичному дискурсі федеральної канцлерки Німеччини.....	54
2.3. Прагматична реалізація суб'єкта в політичних промовах канцлерки.....	62
2.4. Синтаксичні особливості політичного дискурсу Ангели Меркель.....	68
2.5. Структура політичних промов канцлерки Ангели Меркель.....	73
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 2.....	77
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ	79
РЕЗЮМЕ	82
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	84
ДОДАТКИ.....	92

ВСТУП

Політична діяльність завжди відігравала особливу роль у житті суспільства. Від певної політичної позиції або ситуації залежить місце країни на міжнародній арені, її взаємини з іншими державами, її роль у діяльності світової спільноти. Однак важливу роль у визначенні іміджу країни відіграє спосіб її презентації політичними лідерами цієї держави. За допомогою виступів політики мають можливість звернутися як до міжнародного співтовариства, так і до громадян своєї країни.

Політичне мовлення - це, як і будь-яке мовлення, не односторонній процес. Політичні промови виголошують безпосередньо для передавання інформації реципієнтові та з метою політичного впливу на нього. Те, як буде сприйнято текст, залежить як від соціальних, історичних та політичних умов, що склалися в державі, так і від ідеологічних та мовних засобів.

Вивчення мови політиків зумовлює розгляд ширшого поняття, ніж текст чи мовлення, зокрема такого, як політичний дискурс. Воно охоплює і текст, і середовище, у якому цей текст написано чи виголошено та який сприйнято соціумом.

На сьогодні поняття дискурсу не є достатньо вивченим. Науковий інтерес до політичного дискурс-аналізу викликаний змінами, що відбуваються в суспільно-політичній свідомості та відбиті в мові політиків.

Аналізуючи промови політичних діячів, можна виявити стратегії і тактики аргументації, що використовуються ними з метою переконання аудиторії. Дослідження промов дозволяють, з одного боку, прогнозувати подальші дії і наміри політика, а з іншого - встановлювати найбільш ефективні способи впливу на слухачів.

Сучасні лінгвістичні дослідження спрямовані на вивчення різних типів дискурсу з комунікативно-прагматичної точки зору, що передбачає розгляд мови не лише як засобу спілкування та передачі інформації, але й як механізму впливу на формування та зміну поглядів на певну ситуацію.

Протягом останніх десятиліть стрімко розвиваються та набувають пріоритетного значення гендерні дослідження політичного дискурсу. У зв'язку з цим лінгвісти почали досліджувати вплив гендеру на мовлення чоловіків та жінок та проблеми гендерної диференціації мовлення.

Різні аспекти зазначених вище проблем знайшли своє відображення в працях науковців. Дослідженнями у сфері дискурсу займалися такі науковці як:

Н.Д.Арутюнова, Т. А. Дейк, В.І.Карасик, П.В.Кузьмін, М.Л.Макаров, Н.В. Петлюченко Е. І. Шейгал та ін. Гендерні особливості у політичному дискурсі досліджувалися такими лінгвістами, як М.В.Ворона, О.С.Дудченко, С.Набок і ін.

Попри цілу низку досліджень, призначених зазначеним проблемам, питання використання комунікативних стратегій та тактик у промовах Ангели Меркель не вивчалось дослідниками. Саме тому темою нашого дослідження ми обрали: Сучасний жіночий політичний дискурс (на прикладі мовленнєвого портрету Ангели Меркель).

Об'єкт дослідження: жіночий політичний дискурс (на прикладі мовленнєвого портрету Ангели Меркель).

Предмет дослідження: параметри жіночого політичного дискурсу, комунікативні стратегії і тактики, які використовує Ангела Меркель під час публічного виступу.

Актуальність роботи визначається тією роллю, яку відіграють у сучасному житті політика, політичні висловлювання і політичні діячі, які постійно використовують у своїх промовах стратегії і тактики переконання, елементи аргументації.

Матеріалом для дослідження послужили три промови канцлерки Німеччини Ангели Меркель, які датуються 21 жовтня 2013 року, 2 червня 2014 року та 10 жовтня 2014 року відповідно. Загальний обсяг вибірки становить 16 717 слововживань.

Мета дослідження: на основі аналізу мовленнєвого портрету Ангели Меркель виявити специфіку параметрів сучасного жіночого політичного

дискурсу, а також проаналізувати особливі мовні засоби, які використовуються для вербального впливу.

Для досягнення мети поставлено такі **завдання**:

- розкрити сутність поняття дискурсу в лінгвістиці та охарактеризувати структуру та типологію дискурсу;
- розкрити сутність жіночого політичного дискурсу;
- проаналізувати мовленнєвий портрет Ангели Меркель;
 - охарактеризувати комунікативні тактики та стратегії промов Ангели Меркель;
 - проаналізувати дискурсивну практику Ангели Меркель на лексичному, синтаксичному та структурно-композиційному рівнях.

Наукова новизна результатів роботи полягає в тому, що із залученням значного фактичного матеріалу *вперше* встановлено специфічні засоби впливу та переконання в контексті політичного дискурсу; комплексно проаналізовано дискурсивну практику канцлерки Німеччини на лексичному рівні. Удосконалено теоретичну базу лінгвістичних досліджень у галузі політичного дискурсу; поглиблено розуміння поняття дискурсу та місце дискурсивної практики політиків у мовній системі загалом.

Теоретичне значення роботи полягає в тому, що отримані результати поглиблюють відомості про поняття «політичний дискурс», «жіночий політичний дискурс», у роботі узагальнені та визначені тенденції політичного дискурсу.

Практичне значення роботи полягає в можливості використання її результатів у курсах теорії мови, стилістики, риторики, інтерпретації тексту, а також в міжмовних дослідженнях. Отримані результати можуть знайти застосування на міждисциплінарному рівні в зв'язку з аналізом політичного дискурсу.

Апробація результатів. Основні положення й результати дослідження викладено в публікаціях, що увійшли до збірників наступних наукових конференцій: студентської наукової Інтернет-конференції «Сучасні проблеми лінгвістики, літературознавства та методики викладання мови і літератури» (м.

Вінниця, 21 грудня 2015 р.), Всеукраїнської науково-теоретичної конференції «Актуальні проблеми філології та методики викладання іноземних мов у сучасному мультилінгвальному просторі» (м. Вінниця, 14 квітня 2016 р.) та конференції викладачів та студентів факультету іноземних мов «Актуальні проблеми лінгвістики та методики викладання іноземних мов у вищому навчальному закладі та школі» (м. Вінниця, 20 квітня 2016 р.).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Анисимова Т. В. Современная риторика/ Т. В. Анисимова, Е. Г. Гимпельсон - М. : Московский психолого-социальный институт, 2002. - 432 с.
2. Артюхова А.А. Риторико-просодические особенности немецкого митингового дискурса (инструментально-фонетическое исследование): Дис. ... канд. филол. наук: 10.02.04. / Артюхова Анна Александровна. - Одесса, 2012. - 203 с.
3. Арутюнова Н.Д. Дискурс / Н.Д. Арутюнова // Лингвистический энциклопедический словарь / Гл. ред. В.Н. Ярцева – М.: Сов. Энциклопедия, 1990. – С. 136–137.
4. Арутюнова Н.Д. Истоки, проблемы и категории прагматики / Н.Д. Арутюнова, Е.В. Падучева// Новое в зарубежной лингвистике - М.: Прогресс, 1985. - Вып. 16: Лингвистическая прагматика. - С. 3-42.
5. Баранов А.Н. Введение в прикладную лингвистику /Баранов А.Н. – МГУ им. М.В. Ломоносова. Филос.фак. – М. : Эдиториал УРСС, 2001. – 358 с.
6. Бахтин М. М. Собрание сочинений : в 7 т. Т. 5. Проблема речевых жанров / Михаил Михайлович Бахтин. - М. : Русские словари, 1996. - С. 159-206.
7. Бацевич Ф.С. Основи комунікативної лінгвістики: підручник / Ф. С. Бацевич. - 2-ге вид., доп. - К.: ВЦ "Академія", 2009. - 376 с.
8. Бехта І. А. Дискурс наратора в англомовній художній прозі / Іван Антонович Бехта. - К. : Грамота, 2004. - 304 с.
9. Бурбело В. Б. Художній дискурс в історії французької мови та культури IX-XVIII ст.: автореф. дис. ... д-ра філол. наук : спец. 10.02.05 "Романські мови" / Валентина Броніславівна Бурбело. - К., 1999. - 32 с.
10. Воробьева О. П. Текстовые категории и фактор адресата/ О. П. Воробьева - К.: Выща школа, 1993. - 199 с.
11. Ворона М. В. Гендерні стереотипи : сутність, функції, наслідки / М. В. Ворона// Статистика України. – 2010. – № 4. – С. 71-74

12. Головницкая Н. П. Лингвокультурные характеристики немецкоязычного гастрономического дискурса : автореф. дис. . канд. филол. наук : спец. 10.02.04 "Германские языки" / Наталья Петровна Головницкая. - Волгоград, 2007. - 26 с.
13. Греймас А. Ж. Семиотика. Объяснительный словарь теории языка, пер. с франц. / А. Ж. Греймас, Ж. Курте. - М., 1983. - 389 с.
14. Гендерні стереотипи, або чого очікує суспільство від чоловіків і жінок. – Режим доступу: [hrpt:gender.at.ua/publ](http://gender.at.ua/publ)
15. Дейк ван Т. А. Стратегии понимания связного текста / Т. А. Ван Дейк, В. Кинч // Новое в зарубежной лингвистике. Когнитивные аспекты языка. - 1988. - Вып. 23. - С. 153-212.
16. Дейк Ван Т.А. Язык. Познание. Коммуникация: сб. работ / Т. А. Ван Дейк; пер. с англ., сост. В. В. Петрова; под ред. В. И. Герасимова; вступ. ст. Ю. Н. Караулова и В. В. Петрова. - М.: Прогресс, 1989. - 312 с.
17. Демьянков В.З. Текст и дискурс как термины и как слова обыденного языка / В.З. Демьянков // Язык. Личность. Текст : сб. ст. к 70-летию Т. М. Николаевой / Ин-т славяноведения РАН; отв. ред. В.Н. Топоров. – М.: Языки славянских культур, 2005. – С. 34–55.
18. Діденко М. О. Політичний виступ як тип тексту : автореф. дис. ... к. філол.н. : спец. 10.02.01 «Українська мова» / М. О. Діденко. - Одеса, 2001. - 19 с.
19. Дубровская Т. В. Судебный дискурс: речевое поведение судьи : автореф. дис. . д-ра филол. наук : спец. 10.02.19 "Теория языка" / Татьяна Викторовна Дубровская. - Саратов, 2010. - 40 с.
20. Дудецкая А.Н. Гендерная специфика коммуникативного поведения немецких политических деятелей (на материале речевого жанра "интервью"): автореф. дис. канд. филол. наук: 10.02.19 / А. Н. Дудецкая. - Волгоград, 2009. - 22 с.
21. Дудченко О. С. Мовленнєва реалізація гендеру в політичному дискурсі (на матеріалі текстів політичних програм атлантичної лінгвокультурної традиції) : дис. ...канд. філол. наук : 10.02.04 / Олена Семенівна Дудченко. – Херсон, 2012. – 221 с.

22. Земская Е. А. Особенности мужской и женской речи/ Е. А. Земская, М. В. Китайгородская, Н. Н. Розанова // Русский язык в его функционировании: коммуникативно-прагматический аспект. М., 1993.- С. 90-135.

23. Извекова М. Г. Прагмалингвистические характеристики ритуального дискурса : автореф. дис. . канд. филол. наук : спец. 10.02.19 "Теория языка" / Марина Геннадьевна Извекова. - Волгоград, 2006. - 44 с.

24. Карасик В.И. О типах дискурса / В.И. Карасик // Языковая личность: институциональный и персональный дискурс : сб. науч. тр. – Волгоград : Перемена, 2000 (а). – С. 5–20.

25. Карасьова К. А. До питання про мовні особливості політичного впливу / К. А. Карасьова // Український смисл : наук. зб. / за ред. проф. І. С. Попової. – Дніпропетровськ : Ліра, 2014. – С. 50–62.

26. Кибрик А. А. Финитность и дискурсивная функция клаузы / А.А. Кибрик - Режим доступа: <http://www.philol.msu.ru/~otipl/>

27. Киров Е.Ф. Цепь событий – дискурс/текст – концепт // Актуальные проблемы лингвистики и межкультурной коммуникации. Лингводидактические аспекты МК : материалы науч. сессии фак-та ЛиМК ВолГУ. – Волгоград, апрель 2003 : сб. науч. ст. – Волгоград : Изд-во «Волгоград», 2004. – Вып. 2.– С. 29–41.

28. Коваль О. Кінець епохи Меркель не за горами / О. Коваль. - Режим доступа: http://dt.ua/WORLD/kinec-epohi-merkel-ne-za-gorami-ft-189080_.html

29. Колесникова Л. В. Юридический дискурс как результат категоризации и концептуализации действительности (на материале предметно-терминологической области «Международное частное право») :автореф. дисс. ... канд. филол. наук : спец. 10.02.19 «Теория языка» / Колесникова Лилия Викторовна. – Ставрополь, 2007. – 166 с.

30. Кричфалушій Л.М. Дискурсивні характеристики політичної комунікації/ Л.М. Кричфалушій //Науковий вісник Волинського національного університету, 2010. - С.126-129

31. Кубрякова Е.С. О контурах новой парадигмы знания в лингвистике / Е.С. Кубрякова, О.В. Александрова // Структура и семантика художественного текста : доклады VII междунар. конф. – М., 1999. – С. 186–197.
32. Кузьмен О.В. Технология избирательных кампаний: уч.пособ./ О.В. Кузьмен. – М.: [б.и.], 1998. – 251 с.
33. Кузьмин П.В. Дискурс как способ политической деятельности // Ученые записки Таврического национального университета им. В.И. Вернадского, Серия: философия. Том 19(58). - Симферополь, 2006. - №2.- С.223.
34. Лук'янець В. Філософія дискурсу /В. Лук'янець // Вісник НАН УКР. - 2002. - №12. – С.22-28.
35. Мазаев А. Ю. Политический дискурс: фактор адресата. – Режим доступа: <http://www.ostu.ru/conf/ruslang 2005/trend1/mazaeva.htm>.
36. Макаров М. Л. Основы теории дискурса / М. Л. Макаров. – М.: Гнозис, 2003. – 280 с
37. Мишанкина Н. А. Лингвокогнитивное моделирование научного дискурса : автореф. дисс. ... доктора филол. наук : спец. 10.02.02 «Русский язык», 10.02.19 «Теория языка» / Наталья Александровна Мишанкина. - Томск, 2010. – 46 с.
38. Музычук Т. Л. Русский невербальный дискурс в языковой системе и речевой деятельности : автореф. дисс. ... д-ра филол. наук : спец. 10.02.01 «Русский язык"» / Татьяна Леонидовна Музычук. - М., 2010. - 41 с.
39. Набок С. Питання гендерної рівності в науковій політиці й академічній практиці: історія та сучасність / С. Набок // Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса. – 2012. – № 2 (58) – С. 261-272.
40. Падучева Е. В. Прагматические аспекты связного диалога / Падучева Е. В. – Изв. АН СССР. Сер. лит. и яз. – 1982. – Т.41. – №4. – С. 305–313.
41. Переверзев Е.В. Политический дискурс: многопараметральная модель/ Е.В. Переверзев, Е.А. Кожемякин // Вестник ВГУ, Серия: лингвистика и межкультурная коммуникация. - Белгород, 2008. - №2. - С.76.

42. Перший український інформаційний. Людиною року за версією Time стали не ватажки ІД та РФ, А Ангела Меркель. – Режим доступу: <http://www.5.ua/svit/Liudynoiu-roku-za-versiiei-Time-staly-ne-vatazhky-ID-ta-RF-a-Anhela-Merkel-100757.html>

43. Петлюченко Н. В. Апелятивний дискурс харизматичного політичного лідера Німеччини й України (принципи зіставлення) / Н. В. Петлюченко // Мова. Культура. Комунікація: Матеріали III-ї Всеукраїнської науково-практичної конференції (Чернігів, 15 травня 2009 р.). – Чернігів: ВіТ-сервіс, 2009. – С. 96–98.

44. Петлюченко Н. В. Засоби апелятивності в публічному виступі (на матеріалі промов німецьких політичних діячів) / Н. В. Петлюченко, М. О. Діденко // Вісник Київського лінгвістичного університету. Серія "Філологія". – Том 9. – №2. – 2006. – С. 35–44.

45. Петлюченко Н. В. Харизматика : мовна особистість і дискурс : монографія / Н. В. Петлюченко. - Одеса : Астропринт, 2009. - 464 с.

46. Петлюченко Н. В. Харизматична особистість політичного лідера в просторі німецького та українського апелятивних дискурсів: зіставний аспект: дис..канд.філол.наук 10. 02.17 / Петлюченко Надія Володимирівна. - К., 2010. – 266 с.

47. Петренко В. В. Політична мова / В. В. Петренко. - К. : Либідь, 2005. - 216 с.

48. Политическая наука: Сб. науч. тр. / РАН. ИНИОН, Ин-т сравн. политологии, Рос. ассоц. полит. науки // Политический дискурс: История и современные исследования/ Отв. ред. и сост. В.И.Герасимов, М.В.Ильин. - М.: Наука, 2002. - № 3. - С. 7-86.

49. Потапова Р.К. Язык, речь, личность/ Р.К. Потапова, В.В. Потапов. - М: Языки славянской культуры, 2006. - 496 с.

50. Почепцов Г.Г. Теорія комунікації / Г. Г. Почепцов. - К.: ВЦ "Київський університет", 1999. - 308 с.

51. Селиванова Е. А. Основы лингвистической теории текста и коммуникации / Елена Александровна Селиванова. - Киев : Изд-во Брама, 2004. - 336 с.
52. Серажим К. С. Дискурс як соціолінгвальний феномен сучасного комунікативного простору : автореф. дис. ... д. філол. н. : спец. 10.02.01 «Українська мова» / К. С. Серажим. - К. : КНУ, 2003. - 32 с.
53. Ткаченко К. І. Модальні дієслова як гарант комунікативно успішної політичної промови / К. І. Ткаченко // Перекладацькі інноваційні матеріали. - Суми : СумДУ, 2013. - С. 98-100.
54. Тюрина С. Ю. Дискурс как объект лингвистического исследования / С. Ю. Тюрина. - Владимир, 2008. – 243 с.
55. Факты из жизни Ангелы Меркель [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.peoples.ru/state/politics/merkel/facts.html>.
56. Филоненко Т. А. Жанрово-стилистические характеристики англоязычного научно-методического дискурса: автореферат дис. ... кандидата филологических наук: 10.02.04. «Германські мови»/ Т. А. Филоненко - Самара, 2005. - 20 с.
57. Фоменко О.С. Лінгвістичний аналіз сучасного політичного дискурсу США (90-ті роки XX століття) дис..канд.філол.наук / О.С. Фоменко. – К.,1998. – 195 с.
58. Фурс В.Н. Фылософия незавершонного модерна Юргена Хабермаса/ В.Н. Фурс. - М.: Наука, 2000. - С. 66
59. Хабермас Ю. Вовлечение другого. Очерки политической теории / Ю. Хабермас. – СПб: Наука, 2001. - С. 76.
60. Чернявская В. Е. Дискурс власти и власть дискурса / Валерия Евгеньевна Чернявская. - М. : Флинта : Наука, 2006. - 136 с.
61. Шевченко І. С. Дискурс як когнітивно-комунікативний феномен / І.С. Шевченко. - Х. : Константа, 2005. - 356 с.
62. Шевченко А. Ю. Дискурс-анализ политических медиа-текстов / А.Ю. Шевченко // Полис. - 2002. - №6. - С. 18-23.

63. Шевченко І.С. Проблеми типології дискурсу / І. С. Шевченко, О. І. Морозова // Дискурс як когнітивно-комунікативний феномен / За загальн. ред. Шевченко І. С.: Монографія. - Харків: Константа, 2005. - С. 233 - 236.
64. Шейгал Е. И. Семиотика политического дискурса / Е. И. Шейгал. - М.: Гнозис, 2004. - 324 с.
65. Шейгал Е.И. Семиотическое пространство политического дискурса / Е.И. Шейгал // Полит. дискурс в России. - 1999. - № 3. - С. 42.
66. Douthat R. Germany on the Brink/ R. Douthat. - Режим доступу: http://www.nytimes.com/2016/01/10/opinion/sunday/germany-on-the-brink.html?ref=world&_r=2
67. Evelyn Roll. Die Kanzlerin: Angela Merkels Weg zur Macht / Evelyn Roll. - Ullstein-Verlag, Berlin. - 2009. - 432 S.
68. Gerd Langguth. Angela Merkel. Aufstieg zur Macht. Biografie / Gerd Langguth. –Deutscher Taschenbuch Verlag, 2. Auflage, München. – 2007. – 491 S.
69. Heckel M. So regiert die Kanzlerin. Eine Reportage / M.Heckel. - München : Piper Verlag, 2009. - 256 s.
70. Niehr T. Einführung in die linguistische Diskursanalyse/T. Niehr. - Darmstadt: WBG (Wissenschaftliche Buchgesellschaft), 2014. – 137 s.
71. Petljutschenko N. W. Die appellative Funktion im Deutschen / N. W. Petljutschenko // Записки з романо-германської філології: Збірник наукових праць факульт. ром.-герм. філол. ОНУ. – Одеса, 2005. – Вип.16. – С. 268–277.
72. Rosumek L. Die Kanzler und die Medien. Acht Porträts von Adenauer bis Merkel / L.Rosumek. - Frankfurt : Campus Verlag, 2007. - 325 s.
73. Steger J. Angela Merkel muss gehen/ J. Steger. - Режим доступу: <http://www.handelsblatt.com/politik/international/pressestimmen-zur-ruecktrittsforderung-angela-merkel-muss-gehen/12814474.html>
74. Hebel S. Bundeskanzlerin Merkel Die zwei Gesichter der Angela M. / Stephan Hebel. Електронний ресурс. - Режим доступу:<http://www.fr-online.de/politik/bundeskanzlerin-merkel-die-zwei-gesichter-der-angelam,1472596,21927736.html>.

75. Stubbs M. Discourse Analysis: The Sociolinguistic Analysis of Natural Language / M. Stubbs. - Oxford, 1983. – 145 c.